

UVOD

Određeni procesi u razvijenim ekonomijama zapada, a tu se pre svega misli na sve oštriju konkurenciju i koncentraciju kapitala kod relativno malog broja kompanija, usloveli su potrebu da se pronađu načini za osvajanje novih tržišta, a sa osnovnim ciljem smanjenja rizika poslovanja i uvećanja profita.

S druge strane, zemlje u razvoju, nakon perioda sedamdesetih godina prošlog veka, kada su imale relativno lak pristup tržištu kapitala, našle su se u situaciji kada je sve teže doći do novih finansijskih sredstava, kao i u položaju kada bi novi kreditni aranžmani mogli da ih dovedu u dužničku krizu. Kao idealno rešenje pojavile su se strane direktne investicije. Sa pojavom stranih direktnih investicija zemlje u razvoju su dobile mogućnost priliva svežeg kapitala bez rizika koje nose kreditni aranžmani, a veliki investitori mogućnost plasmana kapitala uz ostvarenje većeg profita i sa većim stepenom kontrole rizika.

Tržište je utakmica u kojoj uspevaju samo najbolji, bez milosti i bez razumevanja za ona preduzeća koja nisu uspjela. Opstanak, rast i razvoj preduzeća zavisi od toga jesu li konkurentna ili ne, mogu li prodati proizvod i uslugu ili ne. Dobra privreda je zbir dobrih, efikasnih, uspešnih, profitabilnih preduzeća i preduzetnika koji sa konkurentnim proizvodima nastupaju na tržištu. U uslovima globalizacije poslovanja i turbulentnog okruženja, preduzeća treba da kreiraju strategije konkurentnosti koje uključuju fleksibilnost, adaptabilnost i sposobnost predviđanja promena u okruženju. Jedan od načina da se postigne napred navedeno je i iznalaženje načina za plasiranje stranih investicija na domaćem tržištu.

U radu pod nazivom *Uticaj stranih direktnih investicijana razvoj zemalja u tranziciji*, pokušaćemo da objasnimo mehanizme delovanja stranih investicija i njihov značaj za razvoj zemlje domaćina.

Inostrane investicije su ulaganja kapitala u stranu zemlju u očekivanju prinosa. Te investicije mogu imati više formi: javne investicije od strane države, privatne investicije pojedinaca i grupa i investicije preduzeća. Pravi se jasna razlika između portfolio i direktnih investicija. Inostrane portfolio investicije se odnose na kupovinu inostranih akcija, bonova ili drugih hartija od vrednosti u očekivanju prinosa. Prinos se očekuje u formi dividendi, kamata ili kapitalnog dobitka. Ne očekuje se kontrola nad preduzećima u koja se investira. Inostrane direktne investicije nasuprot portfolio investicijama zahtevaju angažovanje menadžmenta u poslovanju preduzeća u koja se investira. Svrha je kontrola poslovanja i pristup inostranim tržištima, veća prodaja u inostranstvu, nego putem klasičnih izvoznih poslova, pristup inostranim izvorima i delimično vlasništvo.

Inostrane investicije rastu brže od svetske trgovine s tim što portfolio investicije rastu nešto brže od inostranih direktnih investicija. Trijada (SAD, Japan i Evropska

Unija) daju preko 80 procenata inostranih direktnih investicija i portfolio investicija. Oko četrdeset hiljada preduzeća su glavni akteri u inostranim direktnim investicijama. Preduzeća sve više procenjuju regione a ne pojedine zemlje kao područja investiranja atraktivna za inostrane direktne investicije.

Strane direktne investicije predstavljaju jedan od osnovnih modela kretanja kapitala u svetu i, uz trgovinu, jedan od pokretačkih motora globalizacije svetske privrede u drugoj polovini dvadesetog veka, sa jasnom tendencijom da se takav trend nastavi i u novom mileniumu. SDI predstavljaju model pomoću kojeg kompanije razmeštaju svoje proizvodne procese širom sveta, kako bi pod što povoljnijim uslovima došle do potrebnih sirovina, radne snage i energije, s jedne strane, i najprofitabilnijeg iskorišćenja tehnologije i iskustava koje poseduju u poslovanju, s druge strane.

Postoji komplementarnost međunarodne trgovine i direktnih investicija. Naime, nezavisno od povećanja inostranih direktnih investicija da se proizvodnja obavlja za uvoz u sopstvenu zemlju, preduzeća obavljaju značajan izvoz u svoje filijale u inostranstvu. Zbog toga, IDI nisu substitut za međunarodnu trgovinu. U stvari, jedna trećina svetske trgovine je između kontrolisanih filijala, kao od preduzeća do filijala, filijala do preduzeća i između filijala. Brojni trgovinski tokovi između preduzeća i filijala se ne bi desili da nije bilo IDI.

Države u koje se investira zainteresovane su za privredni rast i zaposlenost, da se bolje koriste određeni izvori i da se poboljšava kvalitet proizvoda i usluga. Naravno, one nastoje da regulišu tok kapitala zahtevajući delimično lokalno vlasništvo nad aktivom preduzeća. Neke zemlje još uvek preferiraju više zajmove plašći se da strani vlasnici ne kontrolišu bazične sektore privrede.

PREDMET ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja je ispitivanje mišljenja aktivnih i potencijalnih preduzetnika u oblasti postignutih ulaganja stranih investicija u privredu Srbije.

U ovom projektu, ispitivanja mišljenja aktivnih i potencijalnih preduzetnika, vršiće se kroz prikupljanje podataka putem ankete.

Istraživanje će se vršiti u gradu Novom Sadu. Anketireće se aktivni i potencijalni preduzetnici grada Novog Sada. Aketiranje će se vršiti putem interneta, tako što će im se poslati anketni listić putem mail-a sa propratnim pismom kako popuniti listić, a oni nakon popunjavanja listića će vratiti mail na adresu autora rada.

Svaki nepravilno popunjen listić se neće uvažavati.

Istraživanje će se vršiti dok ne dobijemo 200 pravilno popunjenih anketnih listića. Istraživanje je sprovedeno u periodu 10. decembra 2008. do 15. aprila, 2009. godine.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Društveni cilj istraživanja je da se ukaže da Srbija kao zemlja u tranziciji pokušava da oživi mala i srednja preduzeća koja mogu da doprinesu boljem i stabilnijem razvoju Srbije u budućnosti. Dokle se stiglo i šta o tome misle građani ove zemlje saznaćemo iz priloženog rada. Kao kompetentnu grupu ljudi koji nam mogu dati relevantne činjenice i ukazati na nedostatke razvoja malih i srednjih preduzeća u Srbiji su aktivni i potencijalni preduzetnici koje smo anketirali u ovom radu.

Cilj ovog istraživanja je naučno opisivanje i prikazivanje modela istraživanja, i pomoću njih, projektovanje naučnog istraživanja sa ciljem određivanja parametara za merenje ispitivanje mišljenja aktivnih i potencijalnih preduzetnika u oblasti postignutih ulaganja stranih investicija u privredu Srbije.

HIPOTEZE

Hipoteza je, prema definiciji, tvrdnja koja se proverava kako bi se ustanovila njena valjanost, a valjana je ukoliko je adekvatna predmetu istraživanja i ako se može proveriti i potvrditi određenim praktično teorijskim postupkom.

U ovom magistarskom radu prikazano je istraživanje koje obuhvata nekoliko celina:

- Lična karta aktivnih i potencijalnih preduzetnika
- Identifikovanje najbitnijeg faktora za uspešan razvoj malih i srednjih preduzeća
- Mišljenje aktivnih i potencijalnih preduzetnika o činjeničnom stanju razvoja malih i srednjih preduzeća Srbije u pogledu radne snage, sive ekonomije, kreditiranja malih i srednjih preduzeća itd.

Polazne hipoteze

H₀- Da opredeljenjem za strategiju direktnih investicija preduzeće, celokupna privreda ostvaruju ne samo kvantitativno, već i kvalitativno unapređenje poslovnih rezultata.

H₁- Da se strani kapital, posmatran u formi direktnih proizvodnih ulaganja u inostranstvu „zaslužan” je za privredni razvoj i prosperitet velikog broja zemalja. Otuda i ekonomski razvoj Republike Srbije i njena perspektiva zahtevaju aktivno angažovanje države na privlačenju stranih investitora.

H₂- Da aktuelna politička situacija i važeća zakonska regulativa u našoj zemlji još uvek obezbeđuju potpunu sigurnost za inostrane ulagače.

H₃-Da privlačenje greenfield investicija dovodi do povćanja stope zaposlenosti nivoa tehnološkog razvoja zemlje, te se ovom vidu ulaganja kapitala treba posvetiti naročita pažnja

H₄-Da su tržišni problemi i tržišne aspiracije privrednih subjekata primarni pokretači preduzeća za upušćanje u „proces” zvani strane direktne investicije.

Metode istraživanja

Prilikom izrade magistarske teze namera je bila da se koristi standardni metodološki postupak. U istraživanju će se primenjivati sledeće metode:

- analiza i sinteza
- specijalizacija i generalizacija
- metod deskripcije
- metod klasifikacije
- komparativni metod
- indukcija i dedukcija, kao bazićne metode logićkog zaključivanja.